PROFESSORILIITTO
PROFESSORSFÖRBUNDET
FINNISH UNION OF UNIVERSITY PROFESSORS

Helsinki 13.5.2025

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Asia: Professoriliiton lausunto Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029 (VNS 2/2025 vp)

Professoriliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029 (JTS). Sivistysvaliokunta on ilmoittanut, että teemana on korkeakoulu- ja T&K-rahoitus.

Julkisen talouden suunnitelman tavoitteena on lisätä talouden kasvuedellytyksiä muun muassa kohdentamalla T&K-rahoituslain mukaiset panostukset talouskasvun edellytyksiä tukeviin kohteisiin sekä toimeenpanemalla määräaikaisen investointiohjelman. Puoliväliriihessä tehdyt päätökset leikata yliopistojen perusrahoitusta saattavat kohentaa julkista taloutta lyhyellä tähtäimellä, mutta samalla leikkaukset syövät tiede-, tutkimus- ja osaamisperusteista kasvua.

Professoriliiton näkemyksen mukaisesti

- Tiede, taide ja sivistys ovat hyvinvoinnin ja kansainvälisen kilpailukyvyn perusta.
- Korkeatasoinen tutkimus mahdollistaa kilpailukykyisen kehitys- ja innovaatiotoiminnan, sillä yhteiskunnan tarvitsemat uudet sovellukset perustuvat laadukkaaseen ja pitkäjänteiseen perustutkimukseen.
- Jos tieteentekemisen mahdollisuudet eivät ole Suomessa vähintään yhtä hyvät kuin kilpailijamaissa, huiput siirtyvät muualle ja Suomi näivettyy henkisesti ja taloudellisesti.
- Vain vapaalla tutkimusrahoituksella on mahdollista varmistaa, että yliopistot voivat nopeasti profiloitua omiin erityisaloihinsa ja että Suomi nousee tutkimuksen ja opetuksen edelläkävijäksi.

Julkisen talouden suunnitelma on ristiriitainen

Valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030 annetun lain mukaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan valtion talousarvioissa tarkoitettujen valtuuksien ja määrärahojen yhteismäärä nousee vuoteen 2030 mennessä siten, että kokonaismäärä vastaa 1,2 prosenttia suhteessa BKT:hen. Valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen tulee siten olla noin 4,3 miljardia euroa vuonna 2030. Valtion talousarviossa T&K-rahoituksen tulee kasvaa vuosittain noin 280 miljoonaa euroa verrattuna edelliseen vuoteen.

Julkisen talouden suunnitelma on ristiriitainen. Suunnitelmassa esitetään lisärahoitusta yliopistojen tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä aloituspaikkoihin, mutta samanaikaisesti suunnitelmassa esitetään merkittäviä leikkauksia yliopistojen perusrahoitukseen. Professoriliiton näkemyksen mukaan aidosti uusien T&K-avausten syntyminen edellyttää vahvaa ja ennakoitavissa olevaa perustutkimuksen rahoitusta. Perusrahoituksen leikkaaminen ja samanaikainen aloituspaikkojen lisääminen heikentävät professorikunnan ja muiden tutkijoiden mahdollisuuksia uuden tiedon tuottamiseen entisestään sekä talouden että ajankäytön osalta. Pitkällä tähtäimellä menestyksekäs T&K-toiminta vaatii kuitenkin syötteitä, jotka syntyvät yliopistoissa tehtävästä perustutkimuksesta. Kun nämä syötteet

vähentyvät leikkauspäätösten takia, vaarantuu Suomen kilpailukyvylle ensisijaisen tärkeä uusiin tieteellisiin tutkimustuloksiin ja avauksiin perustuva T&K-toimintakin tulevaisuudessa.

Professoriliitto viittaa Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifin 5.5.2025 sivistysvaliokunnalle antamaan lausuntoon ja toteaa, että suunnitelmassa esitettyjen lisäysten ja leikkausten yhteisvaikutus on yliopistojen rahoitusta pienentävä.

JTS:ssä esitetyt lisäykset T&K-toimintaan ovat kannatettavia

Yliopistojen tutkimuksen vahvistamiseen kohdistetaan 20 miljoonaan euroa vuonna 2026 ja 39 miljoonaan euroa vuodesta 2027 eteenpäin. Tieteen tietotekniikan keskus CSC:n rahoitusta lisätään 8 miljoonaa euroa vuonna 2026 ja 10 miljoonaan euroa vuodesta 2027 lähtien.

Korkeakoulujen aloituspaikkamäärän lisäämiseen varataan 3,8 miljoonan euron pysyvä lisäys vuodesta 2026 lähtien.

Suomen Akatemialle osoitetaan 8 miljoonan euron valtuus vuodelle 2027 kliiniseen tutkimukseen.

EU:n rahoittamien T&K-hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen yliopistoille, ammattikorkeakouluille ja valtion tutkimuslaitoksille osoitetaan yhteensä 5 miljoonan euron lisäys vuodesta 2027 lähtien. Vastinrahoituksen määrä nousee näin 65 miljoonaan euroon vuodesta 2027 lähtien. Professoriliitto pitää vastinrahoitusta tärkeänä, sillä se parantaa EU-rahoituksen hakumahdollisuuksia. Liitto haluaa painottaa, että kansainvälinen yhteistyö edistää tietämyksen siirtoa, luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja edistää tutkitun tiedon ajantasaisuutta sekä mahdollisuuksia koulutus- ja tutkimusyhteistyöhön pitkällä aikavälillä. Hankkeiden vastinrahoituksen lisäys on itsessään tarpeellinen, hyödyllinen ja kannustava, mutta liitto toivoo hankkeiden sallivan ja edistävän myös käytännössä yliopisto-opiskelijoiden ja tutkijoiden liikkuvuutta ja tutkitun tiedon vaihtoa. Osa rahoituksesta olisi hyvä varata tutkijoiden pitempiaikaiseen oleskeluun vastavuoroisesti tutkimus- ja koulutusyhteistyön ylläpitämiseen ja uudistamiseen eri tieteenalojen tarpeet huomioon ottaen. Tämä lisäisi kapasiteettia kohtuullisin kustannuksin ja helpottaisi myös tutkijoiden ja opettajien kasvanutta työkuormaa.

JTS:ssä esitetyt leikkaukset on peruttava

Aiemmin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle päätetyistä valtionavustussäästöistä kohdennetaan yliopistojen valtionrahoitukseen 35,8 miljoonaan euroa vuodesta 2026 alkaen.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta vähennetään 30 miljoonalla eurolla vuonna 2026, 20 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja 15 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 alkaen.

Professoriliiton näkemyksen mukaan yliopistojen perusrahoituksen leikkauksen sijaan TKI-toiminnan rahoitusta tulisi osoittaa perusrahoituksena vapaaseen tutkimukseen. Vapaa tutkimusrahoitus antaisi yliopistoille mahdollisuuden vastata nopeammin kansainvälisen kilpailun tuomiin haasteisiin sekä osallistua sekä tieteensisäiseen että yritysten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Samalla se mahdollistaisi osaamistason nousun niillä aloilla, joita yliopistot tutkimusorganisaatioina pitävät keskeisimpinä sekä yliopistojen selkeämmän erikoistumisen.

Professoriliitto on huolissaan siitä, että 50 prosentin korkeakoulutustavoitetta vuoteen 2030 mennessä ei ole mahdollista saavuttaa siten, että koulutuksen korkea laatu säilyy. Korkeakoulutustavoite edellyttäisi satojen miljoonien eurojen lisäresursointia vuositasolla ja ulkomaisten opiskelijoiden nykyistä parempaa integrointia suomalaiseen yhteiskuntaan. Jos yliopistojen aloituspaikkojen nostoa ei rahoiteta lisäämällä vastaavasti yliopistojen perusrahoitusta, yliopistot joutuvat kompensoimaan opetusta tutkimukseen suunnatuilla resursseilla, mikä on omiaan heikentämään sekä yliopistojen tutkimukseen perustuvan opetuksen laatua että yliopistojen mahdollisuuksia tehdä perustutkimusta ja tuottaa tutkimukseen perustuvia innovaatioita.

Osaamistasoa voidaan nostaa lisäämällä korkeakoulutettujen määrää. Osaamistaso ei kuitenkaan nouse riittävästi, ellei samalla huolehdita myös siitä, että korkeakoulutuksen laatu nousee. Tieteellisen tutkimuksen ja siihen perustuvan opetuksen kansainvälinen taso nousee jatkuvasti kovassa kansainvälisessä kilpailussa. Korkeakoulutuksen aloituspaikkojen lisäämisen lisäksi on syytä vahvistaa koko koulutusketjua (Tuottavuuslautakunta 2023 s. 58). Kansainvälisten osaajien houkuttelu ja pitäminen Suomessa puolestaan ei onnistu, ellei heille ole tarjolla kansainvälisesti kilpailukykyisiä palkkoja ja toimintaedellytyksiä.

JTS:sta puuttuu 100 miljoonaa euroa

Suunnitelman mukaan kaikkia T&K-rahoituslain mukaisia lisäyksiä vuosille 2026–2029 ei kohdenneta hallinnonaloittain tai momenteittain kyseisessä suunnitelmassa, mutta lisäpäätöksiin varaudutaan kehysvarauksella. Lisäpäätöksiä vuosien 2026–2029 T&K-rahoituksen kohdentamisesta tehdään myöhemmin tulevien talousarvioiden ja julkisen talouden suunnitelmien yhteydessä. Julkisen talouden suunnitelma sisältää vähennyksiä korkeakoulujen perusrahoitukseen vuodesta 2026 lähtien. Korkeakoulujen rahoituksesta laskennallinen osuus sisältyy valtion T&K-rahoituksen kokonaisuuteen. Vähennysten vaikutus huomioidaan laskelmissa vuoden 2026 talousarvion valmistelussa.

Professoriliitto toteaa, että niin opetusministeri kuin tiede- ja kulttuuriministerikin ovat julkisesti kertoneet, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusta lisätään 100 miljoonalla eurolla syksyn budjettivalmistelussa. Professoriliitto pitää välttämättömänä, että yliopistojen perusrahoitusta kasvatetaan uskottavan T&K-toiminnan ja osaamistason noston toteuttamiseksi, ja että kerrottuja lisäyksiä ei kompensoida perusrahoituksen vähennyksillä.

Kehysriihessä tehtyjä muita linjauksia

Maan hallitus on ilmoittanut, että se aloittaa valmistelun, jotta tutkinnon suorittaminen avoimessa yliopistossa olisi jatkossa mahdollista. Professoriliiton näkemyksen mukaan ennen valmistelun aloittamista tulisi tehdä laajapohjainen selvitys vaikutusten arvioinnista. Esitetty muutos tarkoittaisi muutosta periaatteeseen koulutuksen maksuttomuudesta. Tällaisia merkittäviä muutoksia Suomen koulutusjärjestelmään tulee tehdä vain tietoon perustuvan päätöksentekoprosessin kautta.

PROFESSORILIITTO
PROFESSORSFÖRBUNDET
FINNISH UNION OF UNIVERSITY PROFESSORS

Professoriliitto-Professorsförbundet

Teija Laitinen
puheenjohtaja

Tarja Niemelä
toiminnanjohtaja